

SÜTŐ ERZSÉBET

GONDOLATOK AZ ÉDESANYA SZEREPÉRŐL A CSALÁDBAN

Isten a nőt a férfi társának teremtette, és őt ajándékozta meg azzal a nemes feladattal, hogy gyermeket hozzon a világra, hogy róla gondoskodjék, szeresse, ez a legfőbb hivatása. De szüksége van saját egyénisége kiteljesítésére, ezért törekszik valamennyi nő foglalkozást is vállalni. Nem szeretnék belebonyolódni ennek a szövevényes gondolatsornak a taglalásába, de annyit szükségesnek tartok itt megfogalmazni, hogy a "modern egyenjogúság" elbizonytalanította mind a nőt, mind a férfit családi életükben. A társadalomnak ezt a helyzetet kellene feloldania az emberi méltóság megóvása érdekében, csak hogy ezt megnyugtató módon aligha tudja. Ezért mi magunk próbáljunk hatványozott mértékben feleségi és anyai szerepünk hivatásszerű végzésére felkészülni, ezeket összeegyeztetni.

A dolgozó nő nem tud elszakadni teljesen a munkahelyén sem a családi gondjaitól, egész lényét ez foglalkoztatja leginkább. Ezekből sok konfliktushelyzet adódik.

A gyermek fejlődésében három jól érzékelhető szakasz van: az elsőben az igény: *szoríts magadhoz nagyon*; a másodikban: *tégy le*; a harmadikban: *hagyj magamra!*

Az első hat évben jó lenne, ha az édesanya a gyermeke mellett maradhatna. A dolgozó anya lehetőleg ne engedje el maga mellől hetekig még a nagyszülőkhöz sem a gyermeket, a rendhagyó eseteket kivéve, hanem munka után az övé legyen a gyermek, hogy az érezhesse mindennap az anyai melegséget, gondoskodást, és nap mint nap foglalkozhassék vele a gyermek életkorának megfelelően állandó beszélgetés, mesemondás, közös zenehallgatás, pár percnyi közös torna, vagy akár háztartási munka végzése közben is.

Soha ne taszítsa el magától a gyermeket, mert dolga van, különösen, ha érzi, hogy ott és akkor jogos a kicsi anya-igénye.

Az otthon nem munkahely, ahol órarend szerint kell dolgozni, feladatokat teljesíteni, hanem a családi együttélés meleg fészkének kell lennie, hogy mindenki jól érezhesse magát benne. A vasárnap legyen a gyermeké. Kikapcsolódásunk lehetőségeit találjuk meg a velük való foglalkozás közben, mert ezzel haladni fog a gyermekeink munkára, egészséges szórakozásra való nevelése, amit egész kicsi korban kell elkezdenünk. Fontos a tartalmas együttlét, de az ideges édesanya többet árt jelenlétével, mint gondolnok. Sokunknak volt kedvelt tanítója, tanára, akikre azért gondolunk szeretettel és hálával, mert életre szóló útravalóval látott el, jöllehet csak heti egy-két órát foglalkozott velünk. Jelezni szeretném ezzel, hogy nehezen bár, de oldható valamennyire az idő rövidegsége miatti feszültség. Különös gondot, gondoskodást igényel az első hat év, de hamar eltelik, s később már maga a gyermek nem igényli az állandó együttlétet.

Az iskoláskorban kezdődik a második szakasz, amely új helyzet elé állítja a gyermeket és a szülőt egyaránt. A tanulónak önálló programja lesz, bővül a baráti köre, de legfőképpen meg kell birkóznia egy egész sor feszültséggel. Ehhez

azonban szüksége van bizonyos önállóságra, hogy a maga lábán tudjon járni. Igényli: tégy le! De ez nem jelentheti azt, hogy az édesanyának egy jöttányival is csökken a feladata, sőt, csak összetettebb, mondjuk ki, jóval nehezebb. Ebben az időszakban anyai hivatását nagy szeretettel kell végeznie, tudatosítania kell magában, hogy nevelői munkája csak jóval később térül meg, kudarcok is fogják érni, de ha mindennapi imádságai is kísérik törekvéseit, érezhetően több türelme lesz, nem jósol kudarcokat, nem hasonlítottatja őt más gyermekekhez, hiszen minden gyermek külön egyéniség, és mindegyikkel más-más módon kell foglalkoznia, de éppen ez adja meg a nevelői munka szépségét, ez az igazi kihívás egy anya számára. A tízéves iskolás a szeretet nyilvánításának más formáit igényli, az anyának bele kell élnie magát a gyermek szükségleteibe. Úgy irányítsuk őket, hogy ezt ne érezzék annak, ne parancsolgassunk nekik, hanem inkább együtt-éljünk velük. Ha ez sikerül, akkor nemcsak a szülők testi közelségét fogják érezni, hanem együttes élményben lesz részük, összhangban végzett tevékenységünk érzelmi töltésű lesz.

A második időszakban jobban kell ügyelnünk a gyermek érzelmi nevelésére, mert ekkor veszíthetjük el bizalmukat, amelyet talán sohasem tudunk visszaszerezni. A nyílt megszegyentés, a kinevetés kiközösít, érzéketlenné tesz. Módfelvitelt óvakodnunk kell ezektől. Szokatlan kérdéseit se hagyjuk megválaszolatlanul, de csak annyit mondjunk, amennyi életkorának megfelel, majd fokozatosan bővítjük ismereteit igényeinek megfelelően. Mindig őszinteséget érezzen ki szavainkból, mert csak ezáltal lehet erkölcsi igényünk arra, hogy ő is bizalommal forduljon hozzánk.

Az alábbiakban néhány, szerintem fontos kérdést szeretnék nevének nevezni.

Az egyik: neveljük kultúrkinccseink megbecsülésére. Feltehetjük kamaszodó gyerekeknek a kérdést, mi lenne, ha nem lennének iskolák, templomok, múzeumok, könyvtárak stb. Ezek őrzik a múltat, s bennük épül a jövő. Tudatosítsuk a lelki alkatát később meghatározó tudnivalót, hogy jövője annak a népnek van, amelynek van múltja. De ez is csak a példa erejével hathat, ha mi magunk is áhítattal lépünk be egy iskolába, múzeumba, templomról nem is beszélve. Így rendre tudatosul benne, mily nagy, felhalmozott, különleges értéket hagyományoznak ránk állandó jelleggel, és csak rajtunk múlik, hogyan tudunk ezekkel élni.

A másik kérdés ma, amikor világunkat egyre inkább az anyagi javak, a fogyasztói társadalom törvényei irányítják, múlhatatlanul szükséges, hogy beszéljünk, fejtsük ki véleményünket ezekkel kapcsolatban. Hosszú távon egészségesebb nézetet honosítsunk meg a gyermeink tudatában. A szülők sokat tesznek azért, hogy gyermekeiknek anyagi alapját is megvegyék. És ez természetes. De tegyük különbséget. Amíg a szülők, nagyszülők keményen megdolgoztak és dolgoznak a létért, addig a gyermek csak tudomásul veszi azt, hogy van, és él vele; ez magától értetődő, de az már rossz, ha visszaél a lehetőségekkel. Ezt kell elhárítanunk célkitűzéseink megvalósításának útjából. Meg kell érteniük azt, hogy az anyagi javakért folytatott küzdelem nem lehet életünk célja, csak a létfenntartás eszköze. Hogy elkerülhessük az ezekből adódó konfliktus-helyzeteket, szerintem az vezethet eredményre, ha alkalmakat teremtünk arra, hogy bizonyos fizikai munkákba nemcsak alkalmatosan, hanem állandóan bevonjuk őket, még akkor is, ha ez külön ráfigyelést igényel a szülők részéről. Mert munkájukat mindig kíváncsian elfogulatlanul értékelnünk. Csak így érhetjük el a várt eredményt. Ne szégyelljük bevalani, hogy néha sikertelenség kíséri munkánkat, hangot engedhetünk saját véleményének is, így könnyebben elviseli az őt ért kudarcokat is, sőt megtanulja, hogyan lehet és kell ezekből kilábalnia. Mert ha ez valami folytán kimarad, a gyermek minden további nélkül elvégezheti a legmagasabb fokú iskolát, csak-hogy éppen nem lesz teljes értékű ember, ha nem ismeri a fizikai munka gyönyörét, legyen az háztartási vagy kerti munka, barkácsolás, varrás vagy bármily más

természetű kézimunka szerezte apró öröm. Benedek Elek, a kiváló mesefró és népnevelő, a magyar gyermekirodalom úttörője írja: "Csak az a valamennyire egész ember, kinek könnyű a toll, s nem nehéz a kasza".

A következőkben a kamaszodó gyermek érzelmi élete kezelésének módzatairól szólok. Ebben az időszakban jelentkezik a gyerekkori szerelem, a barátság még mélyebb érzelmi rétegeket megmozgató formája, a szülő és gyermek, a testvér és testvér, diák és tanár között föllépő összetűzés okozta feszültség. Mert ilyen van, akkor is, ha ezt nem tudja megfogalmazni, vagy nem akarja bevallani, esetleg úgy tesz, mintha nem érdekelné. Mindegyik külön fejezetet érdemelne, de én itt csak egyet emelek ki. Hogyan készítsük elő gyermekeinket a kamaszkori szerelem fogadására? Kényesen bánjunk érzelmi életükkel. Nem sok idővel, de valamennyivel elébe kell mennünk ennek a kérdésnek. Könnyebben megbirkózik vele, ha tudja, hogy ez természetes, hogy ez jön, sok időt, energiát veszíthet, ha túl nagy jelentőséget tulajdonít neki, ezért csapdába is kerülhet. A szülő úgy beszélgesse el gyerekével erről, hogy majd a gyermek maga tudja elhelyezni ezt a saját lelkében, s megtalálni annak a módját, hogy helyesen tudjon alkalmazkodni ehhez az érzelmehez, bánni tudjon vele, megtanulja programjába beleilleszteni a baráttal, barátnővel való idő tartalmassá tételét, hogy ne veszítse szem elől.

Ez a kor legfőképpen az ismeretszerzést illeti meg, hogy egész életére hátrányos helyzetbe kerül, ha valamit ilyen téren elhanyagol, amit egyébként könnyűszerrel elsajátíthatna, később újabb és nehezebb feladatok várnak rá: pótolni a mulasztottakat nehezen vagy aligha lehet. Meg kell bizonyosodnia afelől, hogy semmi szépet, tartalmasat nem akarunk megvonni tőle, de szellemi, lelki értéktöbblet-re csak úgy tehet szert, ha hosszú időn át készül erre, hogy ezáltal valóban alkalmassá váljék ennek a nemes emberi érzelmenek a méltó beteljesítésére. Ne hagyjuk gyermekeinket magukra ebben a küzdelemben, de ne is nyúljunk avatatlan kezekkel a felmerülő kérdésekhez. Ha úgy érezzük, hogy nem vagyunk mi magunk sem eléggé felkészültek erre, kérjünk tanácsot pszichológustól, tanártól, orvostól, vagy akiket erre alkalmasnak találunk. Nyomósítani szeretném az édesanya és az édesapa együttes szerepfeladatát ebben a vonatkozásban is.

A vallásos nevelés is részben az édesanya szerepét bővíti. Éreznie kell a gyermeknek, hogy a szülők számára ünnep az istentiszteleten való részvétel, a vallásos élet mély lelki tevékenység, de azt is, hogy hitélet senkitől sem kérhető számon, belső igény eredménye, viszont erre indítást a környezettől kap. Ezt pedig nem bízhatjuk a véletlenekre.

Meg kell élnie azt az érzést, hogy ő egy etnikum tagja. Ebben sem hagyatkozhatunk csak az iskolára. A mások megértése segít az előítéletek eloszlításában, tanít mások pozitív értékeinek megbecsülésére, és arra, hogy amit nem szeretünk mi, ne cselekedjünk másokkal szemben. Kisebbségi sorsunk következménye, hogy gyermekeinknek meg kell tanulniuk az állam nyelvét. Ez többletmunkát jelent számukra, ezért segítenünk fontos annak felismerésében, hogy ezáltal többek lesznek, ezért az előnyért sokat kell tanulniuk. Ily módon is hozzásegítjük őket, hogy ne küzdjenek hovatartozási zavarral, ne legyen elidegeníthető tőlük saját nyelvük, kultúrájuk. A szép beszédre, lelki kultúrára már otthon nevelődjenek. Ingerekben gazdag környezetben felnőtt gyermek jobban tud tájékozódni a világban, könnyebben képes megoldani a problémáit, találókban meg tudja fogalmazni szóban is mondandóját, és ez nagy előny.

Teremtsünk megfelelő alkalmat kötetlen beszélgetésekre, amelyek folytán elmondhatjuk véleményünket az élet nap mint nap kínálta problémáinkról, de úgy, hogy érezzék, számontartjuk az ők nézeteit is. Olvastam, hogy valaki a más nézeteket vallók iránti türelmességről így fogalmazott: egy szavaddal sem értek egyet, de köszönöm, hogy elmondtad, ezáltal többet tudtam meg rólad.

Nehéz a mi mindennapi feladatunk, de nem háríthatjuk át másra; ha megkíséreljük mégis, gyermekeink elidegenednek tőlünk, pedig mennyire fontos számunkra a gyermekeink hozzánkvaló kötődése. Ebben a korban dől el, kit neveltünk magunknak: gyermeket vagy ellenséget.

A harmadik szakaszban az iskolát végzett ifjú igénye: *hagyj magamra!* Új módon kell viszonyulnia a szülőknek hozzá. Ez nem azt jelenti, hogy többet nem kell gondoskodniuk róla, de tudomásul kell venniök, hogy a gyermekből felnőtt lett. Ha kialakult a pozitív Énképük, s kiérdemlik ennek tiszteletbentartását másoktól, és tőlünk is, akkor már ne féltsük őket, megállnak a saját lábukon. Ne akarjunk mindenáron minden nehézséget elhárítani életútjukból. Lesz csalódásban, sikerben, sikertelenségben részük. Okos, megfontolt tanáccsal segíthetünk az ezekből való kilábalásban, de a legszerencsésebb eset az, amikor ők kérnek segítséget tőlünk, ami azt jelenti, van tekintélyünk előttük, bíznak bennünk.

Itt jegyzem meg, hogy többgyerekes családban könnyebb a nevelés sokrétű feladatát véghezvinni; egymást nevelik a gyerekek, sőt minket is! Sok tekintetben külön elbánást igényel a fiú- és más a leánygyermek. Az apáknak is számolniuk kell az elvárással.

A nőknek feleségként is nagy szerepük van. Most csak egy magatartásformát szeretnék kiemelni. Legyen bármilyen foglalkozású a férj, de különösen, ha szellemi munkát végez, igazán jól csak úgy tudja betölteni hivatását, ha a feleség támogatja, biztatja, adott esetben tapintatosan segíti a hibák elkerülésében, és megfelelő munkalétkört teremt. Baj van ott, ahol nem tölti be a feleség ezt a hivatást is.

Egy amerikai lap azt tanácsolja a nőknek, tisztázzák magukban, mit vállalnak szívesen, hogyan képzelik el az életüket. Ha áldozatot nem akarnak hozni, ne vállaljanak gyereket, ha leköti munkájuk, kielégíti őket ez. Fontos, hogy a nő érezze jól magát, tudja kiteljesítenie egyéniségét, össze tudja egyeztetni az elvárásokat a képességeivel, és ha sikerül belső lelki egyensúlyát megtartania, munkája, törekvése meghozza gyümölcsét. A cikk mondanivalóját azzal egészíteném ki, hogy erről az édesanyának sokat kell beszélgetnie leánygyermekével már előzőleg, és elsősorban az anyaság hivatására készítse fel.

Végezetül a nagymamák feladatvállalásáról szólok. Több idejük van foglalkozni az unokákkal, és főként feszültségmentesebb a viszony köztük, eltekintve a rendhagyó esetektől (árvaság, válás következményei). Ezért gyakran mondják, hogy jobban szeretik az unokákat, mint egykoron saját gyermekeiket. Amit a nagymama ad, azt csak ő tudja megadni, mert a másság a velejárója, ennek a tudatában nem érezzük azt, hogy a nagymama kisajátítja a gyermek szeretetét. Fontos, hogy tiszteletben tartsa a szülők nevelési elveit, esetenként tapintatosan oszlassa el a nézetkülönbségeket, fejlessze az unokákban a szülők iránti tisztelet érzését. Nem veszít ezzel a nagymama semmit, sőt! A szülőkkel beszélje meg előzőleg pl. még az ajándékozás mikéntjét is, kényesebb kérdésekről nem is szólva. Így tudja az őt megillető helyet elfoglalnia az unokák egészséges nevelésének folyamatában. A jelenlegi társadalmi helyzet esetenként a nagymamáktól is még nehezebb szerep vállalását kívánja meg. Az egészséges az, ha a nemzedéki és más nézetekből fakadó feszültséget az édesanya és a nagymama négy szemközti beszélgetések során tudja elhárítani. Így segíthetik egymást a sok türelmet, szeretetet igénylő gyereknevelésben. Nem feledhetjük, hogy sok esetben a nagymama volt az unokák példaképe.

A nő, a dolgozó anya csak úgy tud az igényekhez felnőni, ha türelmével uralkodik a család hangulata felett, ha tudja, hogy időigényes munkája csak később térül meg, ha vállalja a kudarcokat és az áldozatot egyaránt. Ezáltal bizonyosságot tesz szellemi és lelki nagykorúságáról, ellenkező esetben mártírnak érezheti magát.

Tudom, hogy mindezt teljesíteni maradéktalanul, zökkenőmentesen nem lehet. Az igényekről lemondani azonban véték. Mindennap újra próbáljuk meg, s amiket nem tudunk teljesíteni, azokat az igényeket örökítsük át gyermekeinknek, unokáinknak. Majd ők később megértik, hogy valami okkal maradtak ki és nem szülői közönyből, és talán számíthatunk megértésükre legalább nagykorukban, és ez is valami. Hitem szerint állítom: akit igazán szeretünk, arra jut mindig időnk, és rajtunk múlik, mit tartunk szülőként az életben fontosabbnak!

Dr. GÁL KELEMEN

A TORDAI UNITÁRIUS GIMNÁZIUM TÖRTÉNETÉBŐL*

A tordai unitárius gimnázium emlékezetét akarom felújítani,¹ nemcsak azért, mert ez az iskola egy három és félszázados múlt történelmi viharait állotta emberül, hanem azért is, mert e városnak és az Aranyosvidéknek e hosszú időn keresztül ez volt az egyetlen középfokú iskolája. Szokás az iskolákat Alma matereknek tekinteni, melyek meleg szeretettel osztják kincseiket a kebelükbe térő ifjúságnak s boldog büszkeséggel fogadják az élet fárasztó útjáról megpihenni vissza-visszatérő vendiákjaikat. Nem tudom elhessegetni magamtól azt a gondolatot, hogy ennél az iskolánál meg kell fordítanunk ezt a képet: a történelem viharai úgy alakították a helyzetet, hogy itt az Aranyosvidék megértő és áldozatos népe volt az az Alma mater, amely féltette, óvta, védelmezte ezt az iskolát, mindannyiszor segítségére sietett, mikor hajója elmerüléssel fenyegetett, megadta tehetségéhez képest egyszer bővebben, máskor kimértebben, de mindig áldozni kész szívvvel tanulóinak a mindennapi kenyeret s az iskolának a léte fenntartásához szükségeseket. Ez a múlt felemelő tudattal és boldogsággal tölti el szívünket, s azt mutatja, hogy ahol a legnagyobb volt a szükség, ott volt legközelebb az isteni gondviselés a vidék népének áldozó készségében. Ezért a következőkben egészen rövid és futólagos pillantást vetek az iskola múltjára, miközben érinteni fogom: I. az iskolaépület viszontagságos történetét, II. az iskola fenntartásának módját, midőn az adakozók és jótévedők szívet felemelő és boldogító áldozatkészségével találkozunk, III. a tanulmányok rendjét, amely időnk folyamán a kor fejlődő követelményeihez igyekezett alkalmazkodni, és végül: IV. a diákok életét, amely sok tekintetben eltér a diákok mai életétől.

I.

Tordán a reformáció előtt is volt iskola. Ezt a város tartotta fenn. Élén a város által választott mester állott, aki gyakran a város jegyzője is volt. Ebben az iskolában tanított az a Névtelen tordai költő, ki 1544-ben a reformáció idejének legrégebb ismert szép egyházi énekét írta. A 16. század elején sok Tordai nevű ifjú

* Megjelent az Erdélyi Múzeum Egyesület 1938. évi Emlékkönyvében